

Απά στον Ψηλορείτη... Νόμος, Ουτοπία, Ιερό

Η τρίτη συνάντηση του Φιλοσοφικού Συμποσίου του «Πλάτωνα» της ΑΧΕΠΑ ΝΝΟ

του Δρος Βασίλη Αδραχτά

Δέκα χρόνια πριν από τον θάνατό του, ο Πλάτωνας έβαλε μπρος να καταστρώσει το τελευταίο ολοκληρωμένο έργο του, τους *Νόμους*. Του πήρε δέκα ολόκληρα χρόνια για να το γράψει... Σαφώς πιο προσγειωμένος σε σχέση με τα όσα διαλαμβάνει στην *Πολιτεία*, αλλά όχι λιγότερο ουτοπικός, ο μεγάλος Αθηναίος φιλόσοφος τοποθετεί τον έσχατο διάλογό του στην Κρήτη, ενώ βάζει στην παρέα των συνομιλητών κι έναν ξένο από την Σπάρτη. Η Αθήνα, λοιπόν, η Σπάρτη και η Κρήτη είναι που συμπυκνώνουν κατά τον Πλάτωνα το ελληνικό φαινόμενο: η Σπάρτη γιατί εμπέδωσε όσο κανένα άλλο φύλο την πειθαρχία του νόμου, η Αθήνα γιατί ψυχανεμίστηκε όσο καμία άλλη πόλη την ουτοπικότητα του πνεύματος και η Κρήτη γιατί διαφύλαξε όσο κανένας άλλος τόπος την αρχέγονη ιερότητα.

Κινούν –ως έχουν τα πράγματα στο προσίμιο των *Νόμων*– ο Αθηναίος, ο Κρητικός και ο Σπαρτιάτης από την Κνωσό για την ιερή σπηλιά του Ζα/Δία στην κορυφή του Ψηλορείτη. Αυτό ίσως να είναι και το πιο αινιγματικό στοιχείο του όλου διαλόγου: γιατί θα πρέπει η αναζήτηση των νόμων της τέλει πολιτείας να γίνει μακριά από την πόλη, πάνω στην κορφή ενός βουνού και μέσα στα μαύρα βόθρα μιας σπηλιάς; Αν είναι για το κατίρι του Διός, τότε θα μπορούσε κανείς να φανταστεί πως θα υπήρχαν κι άλλες δυνατότητες, λιγότερο εξαντλη-

τικές και περισσότερο πρόσφορες, απ' το να τρέχει κανείς στα όρη και τις ερημίες. Και γιατί, παρακαλώ, ο Δίας; Και γιατί οι τρεις καλοί μας αναζητητές να μην παραμείνουν στην Κνωσό; Σίγουρα ο Πλάτωνας δεν οργάνωσε καθόλου τυχαία την εναρκτήρια σκηνογραφία του διαλόγου του...

Αν οι ανάλογες σκηνογραφικές επιλογές του φιλοσόφου σε τόσους και τόσους διαλόγους - στους οποίους, σε τελική ανάλυση, μόλις που υπαινίσσεται τις δικές του

(τουτέστιν, η πολιτεία) συνάπτεται με το πλέον ιερό (τουτέστιν, τον Δία), ο ουρανός με τη γη, το υπερουράνιο με το καταχθόνιο... οι ουρανόχθονες Έλληνες κατακτητές με τους αυτόχθονες προ-Έλληνες κατακτημένους...

Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε πως, όταν ο Πλάτωνας δημιουργεί το αθάνατο έργο του, στην ελληνική πόλη ως φαινόμενο έχει πέσει ήδη τραγικός ο κλήρος της θνητότητας. Ως εκ τούτου την ελληνοειδία της πόλης είναι που

να συμπυκνώσουν βιωματικά όλο το χωροχρονικό ανάπτυγμα του Ελληνικού, ανάπτυγμα που μόνο μέσα στα σπλάχνα του κατ' εσοχήν ιερού άντρου είναι δυνατόν δόκιμα να αποκαλυφθεί. Ιδού, λοιπόν, ο κατά Πλάτωνα συμβολισμός του ιερού βουνού της Κρήτης!

Ο συμβολισμός ετούτος δεν θα πρέπει να εκληφθεί ως λογοτεχνική μεταφορά, παιχνιδιάρικο ευφυολόγημα ή ρητορικό τέχνασμα. Αντίθετα, συνιστά κυρίως και πρωτίστως την έσχατη έμπρακτη επίτευση της φιλοσοφικής παρακαταθήκης του Πλάτωνα. Με άλλα λόγια, με τον διάλογο *Νόμοι* ο Πλάτωνας επιχειρεί να αρθρώσει τη μελλούμενη πολιτειότητα

μέσα από μία ριζική αυτοκριτική των περί Θείου αντιλήψεών μας. Είναι σαν να μας λέει: ο Νόμος που τόσο επιτακτικά χρειαζόμαστε μέσα στον αποπροσανατολισμό της καθημερινότητας θα έρθει μόνο εάν τον αναζητήσουμε συλλογικά εντός και ταυτόχρονα πέραν των καθιερωμένων αξιών μας... εάν, δηλαδή, τον φανταστούμε ιεροπρεπώς στα αθεώρητα ύψη και τα ανεξερεύνητα βόθρα της ουτοπίας... Αυτά συζητούσαμε πριν από ένα μήνα και κάτι, μία μικρή παρέα φίλων, στο Φιλοσοφικό Συμπόσιο του Τμήματος «Πλάτων» της ΑΧΕΠΑ ΝΝΟ. Λίγο παράξενη, ίσως, αυτή η παρέα, αλλά σας διαβεβαιώ ότι άξιζε τον κόπο!

Ο Δρ Βασίλης Αδραχτάς σε διάλογο με τον κ. Άγγελο Μαντζούρη.

θέσεις - είναι εξαιρετικά μελετημένες, πόσο μάλλον θα πρέπει να δεχθούμε ότι ισχύει το ίδιο σ' έναν διάλογο όπου ο Πλάτωνας γράφει αυτά που πιστεύει έξω από τα δόντια. Ναι, οι νόμοι της πόλης μάς περιμένουν έξω και πέρα από την πόλη! Ναι, οι νόμοι δεν στηρίζονται στον ρεαλισμό αλλά στην ουτοπία! Ναι, οι νόμοι αναφέρονται στις ανθρώπινες ανάγκες, αλλά κυρίως και πρωτίστως προσβλέπουν στο Ιερό! Με άλλα λόγια, για να συγκροτήσει ο Πλάτωνας τον ορίζοντα της αναζήτησης των τέλει νόμων μάς καλεί να φαντασθούμε την ύπαρξή μας σε μία διαδικασία ταυτόχρονης (ορισίβιας) ανάβασης και (σπηλαιώδους) κατάβασης. Και είναι χάρη σ' αυτήν που το πλέον ανθρώπινο

επιδιώκει ο Πλάτωνας να αναστήσει μέσα από τα ερείπια του Πελοποννησιακού Πολέμου και για τον σκοπό αυτό προτάσσει απαιτητικά το αίτημα των νόμων, των νέων και τέλειων νόμων. Υπό μία έννοια –και στην περίπτωση που εξετάζουμε, την πλέον ουσιαστική έννοια– οι Έλληνες των χρόνων του Πλάτωνα ζουν σε μία πόλη που δεν είναι πια πόλη ή, καλύτερα, τελούν χωρίς πόλη και καλούνται να πραγματώσουν την αληθινή πόλη. Κάτι τέτοιο θέτει τους Έλληνες μπροστά στην αδήριτη ευθύνη: από τη μια να αρθούν στο ύψος των περιστάσεων, ένα ύψος που δεν είναι κατορθωτό παρά μόνο μέσω μιας ουρανοβάμονος κλίμακος που οδηγεί κατευθείαν στον Δία/Θείο, και από την άλλη